

Sağlık Hizmeti Kaynaklı Zarara Tarihsel Bakış

M. Cumhuri İZGİ¹

Giriş

Sağlık ve hastalık kavramlarının, sağlık hizmetlerinin ve bunlarla bağlantılı olarak hasta hekim, hekim toplum ilişkisinin insanın varlığını sürdürebilmesinin olanağını sağlayan temel etmenlerden olması tarihin her döneminde bu konuların kültürel, sosyal, ahlaki, hukuksal gibi tüm boyutlarıyla ele alınmasını gerektirmiştir. Bir yandan sağlığın hak olarak kabul edilmesi ve yaşam hakkıyla olan doğrudan bağlantısı, sağlık hizmetleri olanaklarının ve bunlara erişimin artması, diğer yandan da sağlığın metalaştırılmasının getirdiği eşitsizlikler günümüzde konunun çok daha fazla gündem olmasına neden olmaktadır. Hasta hekim ilişkisinde hekimin bilgi ve teknik beceri üstünlüğünün yarattığı asimetri nedeniyle ilişkinin güçlü tarafı kabul edilmesi ve uygulayıcı olması, konunun kaçınılmaz olarak daha çok hekim üzerinden değerlendirilmesini getirmiştir.

Tıp tarihçisi Victor Robinson'un "*ilk insanın duyduğu bir acıya tepki olarak vahşi*

ormanlarda yankılanan çığlığı, aynı zamanda bir hekime yollanan ilk çağrıyla da oluşturur"(1) sözleri bu çağrıya ilk yanıt verenin de ilk hekim olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu yaklaşım hekimliğin ilk günden itibaren temel olarak acıyı dindirmek ve ötekine yarar sağlamak amacını taşıdığını ortaya koyar.

Acıyı dindirme, iyileştirme sanatının uygulayıcısı olarak hekimlerin her türlü müdahalesi mesleğin nesnesinin de insan olması nedeniyle kaçınılmaz olarak insanın vücut bütünlüğüne yönelik olmaktadır. Bu nedenle hekimlerin "önce zarar verme" ilkesini en kadim ilke olarak benimsemelerine karşın, her uygulama ne yazık ki riski de beraberinde getirmektedir.

Hekimlik Uygulamalarının Sınırlandırılması

Tıp tarihine evrimsel bakış açısı ile baktığımızda; hastalığın doğüstü güçlerin etkisiyle oluştuğu inancı gereği hekimlerin kimi za-

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD Emekli Öğretim Üyesi, mcizgi@yahoo.com

Yapılan çalışmalarda hekimlerin iletişimsel davranışları malpraktis iddialarıyla ilişkilendirilmektedir. Söz konusu çalışmalarda hekimin iletişim kurma şekli, ses tonu hatta beden dilinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ses tonu kişilik ve duygusal yargılarda, anlamada, ikna olmada ve akılda tutmada önemli rol oynamaktadır (33). Genel olarak iletişim ile ilgili bilimsel çalışmalarda da etkili iletişimde sözlü iletişimin %10 etkisi olduğu ifade edilirken, ses tonunun %30 ve beden dilinin ise %60 etkisi olduğu belirtilmektedir (34). Ambady ve arkadaşlarının en çok malpraktis davaları ile karşılaşan hekim grubu cerrahlar üzerinde yaptıkları çalışmada hekimlerin rutin ziyaretlerindeki ses tonunun malpraktis iddiaları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi malpraktis davaları sadece hekim ihmali ve hatasına değil, nitelikli hasta hekim ilişkisinin kurulamamasına da bağlıdır.

Çözümün sağlık uygulamaları sürecinde ortaya çıkan zararların öncelikle tazmin edilmesi, daha sonra ise gerçekleşen hatanın kaynağı tespit edilerek tekrarlanmasının önlenmesi, iyi hekimlik kriterleri yaşama geçirilerek hasta hekim ilişkisinin güçlendirilmesi, meslektaşlar arası rekabet değil dayanışmanın gerçekleştirilmesi, sağlığın temel insan hakkı olduğunun kabul edilmesi ile olanaklı olacağı unutulmamalıdır.

Kaynaklar

1. Ersoy T. Tıp Tarih Metafor. 2. Baskı. Ankara, Öteki Yayınevi, 1996.
2. Sahinoğlu Pelin S. Hekim Andının Evrimi. T Klin Tıbbi Etik 1994; 2(1): 3-7
3. Bayat AH. Tıp Tarihi. 1. Baskı, Haziran 2003, Sade Matbaa, İzmir.
4. Cristini M. Cassiodorus, in: Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon, <https://www.bbkl.de/index.php/frontend/lexicon/C/Ca/cassiodorus-natorflaviusmagnusaurelius-85570> (first published online: February 2021). https://www.academia.edu/45151086/Cassiodorus_Life_Works_Critical_Editions_Translations_and_Bibliography_in_Biographisch-Bibliographisches_Kirchenlexikon_2021 (Erişim Tarihi: 23.05.2021)
5. İshak b. Ali er-Ruhavi <https://islamansiklopedisi.org.tr/ishak-b-ali-er-ruhavi> (Erişim Tarihi: 23.05.2021)
6. Ebû Bekr Muhammed b. Zekeriyâ er-Râzi <https://islamansiklopedisi.org.tr/razi-ebu-bekir> (Erişim Tarihi: 23.05.2021)
7. Aksoy Ş. Tıp Etiğinin Ülkemizdeki ve Dünyadaki Tarihi. In: Çağdaş Tıp Etiği. Eds: A. Demirhan Erdemir, Ö. Öncel, Ş. Aksoy. Nobel Tıp Kitabevi, 2003, pp:3-16
8. Aksoy Ş. Tıp Etiğinden Biyoetiğe: Bir Disiplinin Doğuşu ve Batıdaki Yakın Tarihi. In: II. Uluslararası Tıbbi Etik Kongresi Bildiri Kitabı 2001. Eds: B. Arda, R. Akdur, E. Aydın. Türkiye Biyoetik Derneği Yayını, p:48-60
9. Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5013.html> (Erişim Tarihi: 23.05.2021)
10. Uncu EM. Eski Mezopotamya'da Tıp. History Studies International Journal of History. 2013,5(5):107-118 https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52487500/tip.pdf?1491390091=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DEski_Mezopotamya_da_Tip_Medicine_in_Ancie.pdf&Expires=1621797566&Signature=Jn3SDwl8yq3t04xZQ~G-XK-YI~EHmzE6gWO0pddOFvLOz68j2p9Su6tvkLX-DeBBfmzjnCbUEJaiVkkTJq-chSnoEXoARE9w-Gx0kIJLO~z8h16qyIoEvtz5724OVY8xfiK6A4j-CEin4gq0~XpvaFHo5Cf-xj1GNcNvBHxz9jr~K-cFxRywdIrS1WpJ62VFC3EDndKeZRnvWSLkZB-ITGEqxPXXKnU8ONKRnKDPru8UnVW1x5Dzj-KuGVKsO0aRxQTFPzwSGW6b8xPj4AuFPLZDsF-FJgkHoNRAzzNxxzWHo9vju9Qyr-OnCK~QA71p-2gbgtSFmjM~RFkp2XneljxaIIVWlTPQ__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA (Erişim Tarihi: 23.05.2021)
11. Şahinoğlu Pelin S, Oğuz NY. Tıbbi Etik Açısından Hekim Sorumluluğu. T Klin Tıbbi Etik 1994;2:161-3
12. Hakeri H. Tıp Hukuku. 5. Baskı. Seçkin Yayıncılık, 2012.
13. Büken E, Örnek Büken N. Yasal ve Etik Yönleriyle Türkiye'de Tıbbi Malpraktis. In: Çağdaş Tıp Etiği. Eds: A. Demirhan Erdemir, Ö. Öncel, Ş. Aksoy. Nobel Tıp Kitabevi, 2003, pp:163-178
14. Tıbbi Deontoloji Tüzüğü. http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=52:tibbdeontolojt&catid=4:t&Itemid=31 (Erişim Tarihi: 24.05.2021)
15. Hakeri H. Tıp Hukukunda Malpraktis Komplikasyon Ayrımı. Toraks Cerrahisi Bülteni, 2014,5(1): 23-8
16. Özcan Z, Özcanoğlu AB. Yargıtay İçtihatları Işığında Malpraktis Komplikasyon Ayrımına Bağlı İspat Sorunları. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2020, 8(16):289-315 Ulaşılabilecek Adresi: <https://dergi-park.org.tr/en/download/article-file/1473320> (Erişim Tarihi: 05.07.2021)

17. Ersoy V. Tıbbi Malpraktis. *Toraks Cerrahisi Bülteni*, 2014,5(1):29-32
18. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&id=65&Itemid=31 (Erişim Tarihi: 26.05.2021)
19. TTB Sağlık Hizmeti Kaynaklı Zarar Bildirgesi <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/etikbildirgeler2020.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2021)
20. Civaner M. "Malpraktis" Yerine "Hizmet Kaynaklı Zarar". *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*. 2011; 46: 6-11
21. İzgi MC. Savunmacı Tıp: Bir Etik Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel*. 2020, 10(1):1-13
22. Jena AB, Seabury S, Lakdawalla D, Chandra A. Malpractice Risk According to Physician Speciality. *N Engl J Med* 2011;365:629-36.
23. Sungur C. Hekimlerde Tıbbi Hata Suçlamalarına Karşı Savunmacı Tıp Davranışları. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 2019;22(1):191-206.
24. Yıldırım İ. Tıbbi Malpraktis ve Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2015; 6(3): 121-29
25. Kaas JS, Rose RV. Medical Malpractice Reform--Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs. *AMA J Ethics* 2016 Mar 1;18(3):299-310. Ulaşılabilecek Adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27003002/> (Erişim Tarihi: 15.06. 2021)
26. Bal BS. An Introduction to Medical Malpractice in the United States. *Clin Orthop Relat Res*, 2009, 467:339-347 Ulaşılabilecek Adresi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2628513/> (Erişim Tarihi: 15.06. 2021)
27. A History of Medical Malpractice in the United States. <https://www.gilmanbedigian.com/a-history-of-medical-malpractice-in-the-united-states/> (Erişim Tarihi: 16.06. 2021)
28. Arda B, Acıduman A. Legal Medicine in Turkey. In: *Legal and Forensic Medicine*. Ed: RG Beran. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2013 p: 175-92
29. Arda B, Acıduman A. Ayıntab Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örneklerle Tıp ve Hekimlik Üzerine Gözlemler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2014; 57: 283-287
30. Acıduman A. Dişhekimliğimizde Etik ve Hukuk: Tarihsel Örneklerle. I. Dişhekimliği Hukuku Sempozyumu Kitabı. p: 301-15
31. Yıldırım N. Tarihimizden Malpraktis Olguları. *Türkiye Biyoetik Derneği II. Ulusal Tıbbi Etik Kongresi Bildiri Kitabı*. Eds: B. Arda, R. Akdur, E. Aydan. 18-20 Ekim 2001, 186-96.
32. Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=1014:1219&catid=1:yasa&Itemid=28 (Erişim Tarihi: 18.06.2021)
33. Ambady N, LaPlante D, Nguyen T, Rosenthal R, Chaumeton N, Levinson W. Surgeons' Tone of Voice: A Clue to Malpractice History. *Surgery*. 2002, 132(1):5-9 https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0039606002000223?casa_token=BqG3iv7O-ToQAAAAA:ZJTy0dJN5o52FmHmD7mirF3kcM-L_50e5cDMsPzzCXIXUEAgDKvKYndfx4OGSQ-DeNn7oF8s4RTv0 (Erişim Tarihi: 09.07.2021)
34. Eroğlu E, Ataizi M, Akıncı Yüksel NA, Yüksel AH. Etkili İletişim Teknikleri. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ocak 2019, Eskişehir, p 7. <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ILT184U/ebook/ILT184U-13V3S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf> (Erişim Tarihi: 09.07.2021)